

FRANCESC PLANAS I CASALS (1845-1911) EL PRIMER PERIODISTA BADALONÍ

CAROLA BARRIGA I MORELL, ELENA LÓPEZ DIEZ

View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

brought to you by CORE

provided by Revistes Catalanes amb Accés Obert

Ll món del periodisme badaloní s'inicia a la nostra ciutat de la mà d'algú que no tan sols fou un nom, Francesc Planas i Casals, sinó que, a més, va esdevenir la persona encarregada d'instaurar una nova forma de coneixement de la ciutat. Un nou enfoc per difondre allò que estava passant i fer-ne partícips als altres habitants de la ciutat.

Va ser l'impulsor del periodisme liberal i progressista de Badalona, i la creació per part d'ell mateix de la primera impremta tipogràfica va ajudar a fer que d'altres publicacions veiessin la llum i donessin inici als orígens del periodisme local de casa nostra.

Aspectes biogràfics i itinerari professional

Francesc d'Assís Planas i Casals, el primer periodista badaloní, va néixer el 25 de juny de 1845. Fill d'un modest industrial de Badalona, va quedar orfe de pare i mare essent pràcticament un nen.

Va rebre l'educació bàsica elemental, i ingressà de molt jove en una casa de comerç a Barcelona, on va treballar una llarga temporada com a auxiliar d'escriptori. A posteriori, va aconseguir una plaça a l'oficina del Ferrocarril del Nord de

Barcelona, a través del cap de l'estació que era, allora, el seu oncle, Jaume Rosés.

Planas i Casals va casar-se amb Àngela Carreté Claret, cosina de l'avui Sant Antoni Maria Claret. Un cop casat, va abandonar la feina al ferrocarril i obrí el seu propi negoci: una xocolateria a la plaça Nova de Barcelona, on va residir un breu període de temps, fins que més tard tornà a Badalona.

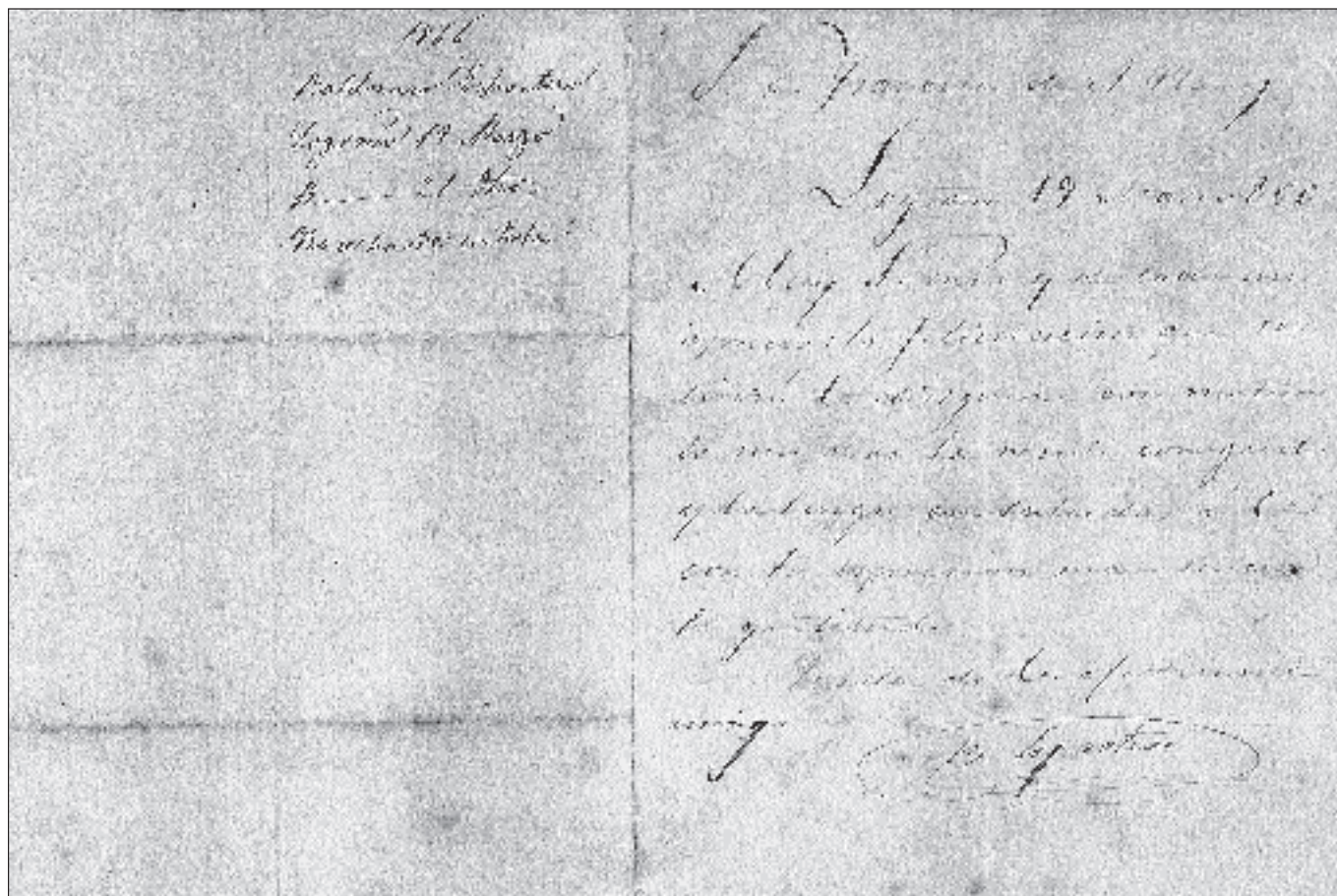
En la seva joventut va allistar-se al partit progressista, essent un fervent admirador del general Espartero i del general Prim, amb els quals va mantenir una gran amistat. De la mateixa manera, va tenir una relació molt afectiva amb polítics com el Marquès de Mont-roig o amb el banquer Evarist Arnús, i amb literats com Víctor Balaguer —amb el qual va escriure a *La Crònica de Catalunya*— o Frederic Soler, *Pitarra*.

El seu interès per les lletres i el periodisme el va portar a escriure a *La Crònica de Catalunya*, un diari de tendència liberal fundat pel ja esmentat Víctor Balaguer. En aquest periòdic badaloní, Planas i Casals escrivia anualment una glosa dedicada al general Baldomero Espartero amb motiu del seu sant.

El 6 de desembre de 1868, Francesc d'Assís Planas i Casals va publicar el primer setmanari badaloní, *El Eco de*

Badalona, dedicat incondicionalment a la defensa dels interessos de la població. Aquest setmanari, però, va deixar de publicar-se el 18 d'abril de 1869, i no tornaria a reaparèixer fins l'octubre de 1878.

L'admiració que professava per Baldomero Espartero va portar Planas i Casals a viatjar fins a Logronyo per tal de persuadir el Príncep de Bergara que acceptés la corona d'Espanya. El periodista badaloní va fracassar en el seu intent

Carta del general Baldomero Espartero a Francesc Planas i Casals, 1866. (Arxiu Històric Ciutat de Badalona).

i, sense desertar de les files progressistes, va continuar ocupant-se del seu setmanari.

El 1869, les seves relacions amb José Zorrilla permeteren que aquest poeta i dramaturg autoritzés que el seu nom fos donat al teatre que aleshores es construïa a Badalona, i més endavant també va aconseguir que Zorrilla visités dues vegades la ciutat.

Entre els diversos càrrecs públics que va exercir, trobem els de regidor de l'Ajuntament de Badalona i el de dipositari dels fons comunals de la ciutat. Posseïa els títols de *Caballero y Comendador de la real y distinguida Orden de Isabel la Católica*, així com d'altres títols de diferents societats: obres, ateneus populars etc.

Fou ell mateix, Planas i Casals, el primer instaurador dels Jocs Florals celebrats a Badalona, que varen tenir lloc des de l'any 1878 fins al 1884, i que reberen el nom de *Certámenes Literarios*. En aquesta festa de les lletres van participar alguns dels millors poetes i escriptors catalans de l'època, com Frederic Soler (*Pitarra*), Joan Maragall o Antoni Bori i Fontestà.

El fundador de *El Eco de Badalona* va establir també la primera impremta badalonina, situada en inaugurar-se, al carrer de la Creu, 45 i més endavant al carrer de Mar, 15.

Víctima d'una greu malaltia —que va patir durant els darrers anys de la seva vida— Francesc Planas i Casals va morir a Badalona el 15 de gener de 1911.

Quaranta anys després de la seva mort, el 1950, l'Ajuntament badaloní, recollint un suggeriment de la *Revista de Badalona*, va acordar donar el nom de Francesc Planas i Casals a un carrer típic de la ciutat, el carrer del Sol.

«Fou una vida de treball honrat, la del senyor Planas. Sincer i lleial amic; home d'idees clares que traspuava en els seus escrits d'estil senzill, quelcom picaresc alguna volta, suggestiu en d'altres, però sempre ingenu i discret». És així com el definia Josep M. Cuyàs i Tolosa en la seva *Història de Badalona*¹.

Apunts sobre el seu itinerari periodístic

Planas i Casals va destacar principalment per ser el fundador i director del primer setmanari badaloní, *El Eco de Badalona*. Fou en aquesta publicació on desenvolupà pràcticament tota la seva carrera professional.

La primera incursió en el món del periodisme va tenir lloc durant la seva joventut en el marc de *La Crònica de Catalunya* i de la mà de Víctor Balaguer. Les seves primeres línies en aquest diari foren una glossa dedicada al general Espartero amb motiu del seu sant.

A part de *La Crònica de Catalunya*, es desconeix que Planas i Casals escrivís en cap altre publicació que no fos *El Eco de Badalona*. De fet fou allí on desenvolupà tota la seva tasca periodística, com a fundador, director i redactor d'aquesta publicació badalonina. Un setmanari que va viure dues èpoques: 1868-1869 i posteriorment de 1878 a 1936, per bé que des del 1911, amb la mort de Planas i Casals, va quedar en mans del seu fill.

A grans trets el seu periodisme es va caracteritzar per ser objectiu i independent, però aviat es va veure mediatitzat per la seva pròpia ideologia. Aquell que fou considerat el primer periodista badaloní redactava gran part dels escrits de la seva publicació, sovint sota el pseudònim de *Guzmán*.

Les seves peces més destacables foren els editorials de la primera pàgina del diari i els articles d'opinió que mostraven una ideologia amb trets crítics.

Planas i Casals no tan sols fou periodista i fundador del primer setmanari local, sinó que, a més, va introduir-se al món de la indústria tipogràfica quan va crear la primera impremta de Badalona, de la qual van sorgir publicacions periòdiques com *El Guerrero*, *El Crit d'Espanya* o la *Gotllera de Badalona*.

El Eco de Badalona

Aquesta publicació més que centenària va veure la llum per primer cop el dia 6 de desembre de 1868. Aquest fou el pri-

mer setmanari que va sorgir a la ciutat de la mà del seu fundador i director Francesc Planas i Casals.

Sota el títol de *El Eco de Badalona*, aquest setmanari de només quatre pàgines s'anunciava com a *Periódico semanal, instructivo, satírico y de intereses morales y materiales*. El periòdic de Planas i Casals volia ser la veu d'una ciutat. Redactat pel propi Planas, admetia tota mena de col·laboradors, cadascun dels quals es responsabilitzava de les seves pròpies opinions.

En la seva primera aparició, el diari es dirigeix als badalonins per tal d'explicar-los la importància de Badalona a nivell català i la necessitat que aquesta ciutat té de comptar amb una publi-

Año X.

LIBERTAD Y ORDEN.

Núm. I

EL ECO DE BADALONA.

PERIÓDICO SEMANAL, INSTRUCTIVO, SATÍRICO Y DE INTERESES MORALES Y MATERIALES.

PRECIOS DE SUSCRICION.

Por cada tres meses, llevada á domicilio.	6 Rs.
Fuera de la poblacion id. id.	8 0
Un número suelto.	4 Cts.

AVISOS Y COMUNICADOS.

A los suscritores, la linea.	35 cénts.
A los no suscritores, la linea.	50 0
Remitidos y comunicados a 50 cénts. linea, con la rebaja de 50 por 100 á los suscritores.	

Domingo 6 de Diciembre de 1868.

cació pròpia, i que havia de ser indispensablement *El Eco*. El setmanari va aparèixer en un moment en què s'havien de celebrar comicis al Consistori municipal. Aquest fet va comportar que el mateix director, sota el pseudònim de *Guzmán*, demanés als badalonins d'una forma molt doctrinària i moralitzant una actuació responsable i conscient davant les urnes.

La redacció d'aquest setmanari contenia, de forma habitual, una secció d'opinió marcada eminentment pels articles-editorials de Francesc Planas i Casals. D'altra banda s'hi afegien articles d'opinió o de literatura —molts poetes i compositors literaris locals aprofitaven els espais del periòdic per publicar les seves composicions—. El periòdic també incloïa una secció basada en la crònica de successos local i la crònica de societat, on es publicaven, setmana darrere setmana, les estrenes dels teatres badalonins.

L'objectiu d'*El Eco* era, segons el propi Planas i Casals, la de defensar i al mateix temps difondre els interessos de la pròpia ciutat, tant morals com materials, amb una tendència marcadament liberal.

El Eco de Badalona no va tenir una vida gaire fàcil. De fet, el 16 de març de 1869 hagué de desaparèixer a causa de les dificultats econòmiques. Planas i Casals es queixava aleshores del fet que una ciutat com Badalona, amb més de 16.000 habitants, no fos capaç de mantenir una publicació periòdica. I també estava furiós en veure que d'aquests 16.000, només una setantena eren subscriptors del diari local.

El Eco va retornar l'any 1878. Encara que ara hi havia una diferència: Planas no tan sols l'escrivia, sinó que ell mateix havia creat una impremta i *El Eco* ja era publicat a la pròpia ciutat.

En aquesta segona època el periòdic va seguir la mateixa línia editorial. Era molt crític amb la política, i continuava intro-

Francesc Planas i Casals.

duint la crònica social i els successos. N'havia canviat, però, el subtítol, que ara es declarava: *Periódico semanal, político, instructivo, de avisos y anuncios. Defensor de los intereses morales i materiales de esta villa*. A partir d'aleshores *El Eco* ja no deixaria de publicar-se fins al període de la guerra civil espanyola (1936-39).

A la mort de Francesc Planas, l'any 1911, el setmanari passà a mans del seu fill Antoni de P. Planas i Carreté, que el va dirigir fins a l'arribada de la guerra civil espanyola el 1936.

L'any 1963 serà Antoni Planas Viscarri, nét del primer i fill del segon, qui prendrà la direcció del periòdic. El setmanari va ser rebatejat amb el nom d'*Eco Badalonés*. La mort de Planas Viscarri, l'any 1994, juntament amb les dificultats econòmiques que patia la publicació des de feia temps, van propiciar la seva desaparició al gener de 1995.

Llenguatge i estil

L'estil periodístic de Planas i Casals destaca per una sintaxi complexa, amb oracions molt llargues i amb un escàs ús dels punts. Es tracta d'una sintaxi en la qual frases llarguíssimes es van encadenant com si es tractés d'un discurs oral. L'estructura dels escrits és, en molts casos, desordenada i sovint escriu tot un text seguit sense dividir-lo en paràgrafs.

L'autor fa ús d'un llenguatge culte, encara que també és fàcil trobar recursos propis d'un registre més vulgar, com per exemple, frases fetes. La riquesa del lèxic és notable i destaca la utilització d'adjectius que expressen grandiloqüència i que donen als seus escrits un matís de subjectivitat.

Cal destacar la intensitat expressiva en certs moments, però

sempre buscant la plena comunicació amb el lector. El seu llenguatge és apassionat i sovint apel·la als sentiments per tal d'arribar als seus lectors amb més facilitat.

L'estil de Planas i Casals es caracteritza per l'ús de recursos estilístics que donen als seus escrits un to hiperbòlic i retòric. Són freqüents les exclamacions, les interrogacions retòriques, les repeticions i les metàfores. Tots aquests recursos tenen l'objectiu que els seus articles actuïn com a revulsiu. Pretén treure els lectors d'una posició passiva i fer-los reaccionar davant la realitat que ell els presenta. Deduïm que l'ús d'aquests recursos estilístics respon també al desig del periodista d'apropar-se a un estil i a un llenguatge literari.

En la majoria de les seves peces Planas i Casals utilitza un llenguatge prescriptiu. Destaquen les oracions imperatives, les disposicions i els preceptes, com per exemple: «¡A las urnas!, compatriotas, acudamos todos a la lid electoral!»².

El periodisme de Planas és doctrinari i instructiu. Els seus articles són majoritàriament polítics. Molts tenen forma de sermons moralistes que s'adrecen a un públic al qual intenta educar i persuadir de com actuar davant la situació política del moment.

Sovint els seus articles són analítics. L'estructura de les peces acostuma a ser aparentment senzilla i analitza la situació política del moment, expressa la seva opinió i reflexió al respecte i explica el que cal fer o no davant la qüestió plantejada.

El to dels seus articles és molt exaltat, populista i fins i tot provocatiu. És per això que sovint utilitza un llenguatge hiperbòlic i exagerat. Aquest to decidit, característic de

Planas i Casals, cal relacionar-lo amb la seva personalitat impulsiva, entusiasta i obstinada.

Pel que fa a l'ortografia, es pot dir que és poc correcte. No obstant això, cal considerar que el periodista badaloní va rebre una educació molt elemental i que va ser un autodidacte del periodisme.

En conclusió, un estil prou aconseguit, que formalment pot semblar complex, però que amaga unes idees senzilles. L'autor s'adreça a un sector de la població culte, però en els seus escrits s'entreveu el desig que té de poder arribar a tots els badalonins.

Un periodisme liberal i compromès

Francesc Planas i Casals va fer del periodisme la veu on posar de manifest els seus ideals i les línies del seu pensament. Monàrquic liberal, defensor de les llibertats democràtiques i amant d'una Espanya unida, va difondre el seu pensament polític a través de les pàgines d'*El Eco de Badalona*.

Els personatges i fets reflectits a les pàgines d'*El Eco* constitueixen un mosaic de la vida política espanyola de l'època. El primer setmanari de Badalona neix en un període d'agitació política i social —revolució de setembre del 1868, caiguda d'Isabel II—, que desembocarà en la Constitució de 1869 en una etapa de plena eufòria liberal i de vigència de totes les llibertats polítiques (llibertat de premsa, de reunió, d'associació, sufragi universal...).

El Eco de Badalona, sobretot en la seva primera època, va ser l'òrgan dels liberals de la ciutat, majoritàriament identificats amb el general Espartero, president del govern durant el bienni

progressista, 1854-1856. Com hem vist, la confiança de Planas i Casals vers aquest dirigent polític farà que, fins i tot, viatgi a Logronyo per tal de convèncer Espartero perquè accepti la corona i continuï al poder.

La major part dels articles de Planas i Casals giren entorn del desig d'una Espanya unida i pròspera, i d'un govern competent i honrat. Des del punt de vista social i polític, el periodista badaloní denuncia injustícies i abusos concrets d'un poder que ha portat el país a un estat, segons ell, deplorable. I en aquest pla s'entrellaça sempre un enfoc ètic. Planas i Casals és un gran moralista. La defensa de les llibertats, de la honradesa, de la veritat, de la rectitud, de la justícia, etc són elements constants de la seva obra periodística.

Planas i Casals intentarà educar l'opinió de la població. Pretendrà fer dels badalonins una societat conseqüent amb les seves decisions i exigent amb els seus governants. Són freqüents els articles editorialistes en què expressa la voluntat que els ciutadans s'impliquin en la vida pública i adquireixin una certa cultura política. El to dels seus articles és demagògic, instructiu i, en alguns casos, imperatiu, amb la finalitat de mobilitzar els lectors. Ho comprovem en frases com: «A las urnas!, compatricios, acudamos todos, acudamos todos a la lid electoral!»³ o «Votad, pero votad sólo a hombres dignos que hayan siempre proclamado de hecho y derecho las sacrosantas aspiraciones que acaban de salir triunfantes»⁴.

Planas defensarà per damunt de tot els interessos i la unitat d'una Espanya oberta i competitiva. Crític amb el poder i amb els governants, Planas i Casals lloarà i reclamarà conceptes de rectitud i honor en l'escena política.

Contrari al moderantisme espanyol imperant en aquells

moments, Planas es declara plenament satisfet per la revolució de setembre del 1868 i per la caiguda de la reina Isabel II. El seu exacerbat patriotisme fa que es negui rotundament a acceptar que un rei estranger pugui ocupar el tron espanyol. Es declara monàrquic, però prefereix una república governada per un espanyol, que una monarquia dirigida per un rei forà. Detesta profundament els Borbons i considera que han estat una nissaga opresora i deshonrosa per al poble espanyol.

Reproduïm aquí un paràgraf prou significatiu de la seva postura davant l'elecció del futur rei d'Espanya: «Nosotros somos monárquicos proclamados por la revolución, es una gran verdad, pero no lo deja de ser menos cierto el que, si por un puñado de oro que rechazamos, (y sin un puñado de oro) se nos quiera imponer un Rey, y este es Borbón, preferimos antes una y mil veces la República, Borbón: ¡Nunca, jamás!...!»⁵.

L'amor i la veneració per la nació espanyola fan que Planas i Casals cregui que el patriotisme és el sentiment que ha d'ajudar els espanyols a superar tots els seus problemes polítics. Un reflex clar del seu patriotisme exaltat el podem veure en la frase següent: «Seamos españoles ante todo, y dignos de nuestra madre patria»⁶.

Amb el pas del temps, Planas i Casals va anar evolucionant cap a postures cada cop més conservadores. Aquest fet queda palès a les eleccions municipals del 1897, quan Planas donarà el seu suport al candidat conservador Joaquim Palay.

La seva preocupació per la situació política, econòmica i social del país fa que constantment Planas doni mostres del seu inconformisme davant el context que l'envolta; un inconformisme llunyà de l'escepticisme i molt proper a la confiança en la capacitat de superació de les persones.

NOTES:

¹. CUYÀS I TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*, Vol. III, Badalona: Gráficas Duran, 1977, pàg 215.

². «A las urnas!». A *El Eco de Badalona*, núm. 7, 17 de gener de 1869.

³. «¡A las urnas!». A *El Eco de Badalona*, núm. 7, 17 de gener de 1869.

⁴. «A los electores». A *El Eco de Badalona*, núm. 1, 6 de desembre de 1868.

⁵. «La solución en el patriotismo». A *El Eco de Badalona*, núm. 16, 21 de març de 1869.

⁶. «La solución en el patriotismo». A *El Eco de Badalona*, núm. 16, 21 de març de 1869.

BIBLIOGRAFIA

CUYÀS I TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Badalona: Gráficas Duran, 1977.

GARCÍA PONS, Enrique. *Historia de la prensa badalonesa*. Badalona: Ajuntament de Badalona, [1977].

GIVANEL I MAS, Joan. *Bibliografía Catalana. Prensa, materiales aplegats per Joan Givanel*. Barcelona: Altés, Vol I, 1931; vols. II i III, 1937.

TORRENT, Joan, i TESIS, Rafael. *Història de la premsa catalana*. Vols. I i II, Barcelona: Bruguera, 1966.

PREMSA LOCAL:

Eco de Badalona, diferents exemplars.

Revista de Badalona, núm. 458, 24 juny 1950.